

ŞAN VE KORO EĞİTİMİ PROGRAMLARINDA KULLANILAN SOLFEJ METOTLARI VE REPERTUVARINDAKİ TARTIMLAR KONUSUNDA BİR SAPTAMA VE MODEL ÖNERİSİ*

Dr. Öğr. Üyesi İvan ÇELAK**

Özet

Araştırmanın temel amacı, şan ve koro Anasanat/Sanat dallarında solfej eğitimi kapsamında yer alan tartım öğretiminin içerik ve metodik açıdan yeterliğini ortaya çıkarmaktır. Bu amaç doğrultusunda, şan ve koro repertuarındaki tartımların, öğretim sırasında öğretilen tartımlarla örtüşüp örtüşmediğini saptamak ve bir model önerisinde bulunmaktır.

Bu araştırmadaki verilerin toplanmasında, tarama yöntemi kullanılmıştır. Tez probleminin araştırılması sonucunda, solfej eğitimi içinde yer aldığı varsayılan tartım (ritm) eğitimi ve öğretimi açısından eksik olduğunu saptanmıştır. Öğretilen tartım kalıplarının, şan ve koro repertuarındaki tartımlarla yeterli derecede örtüşmemesinden doğan eksiklikleri tamamlamak için, bir solfej metodunun yazılması gerekliliği ve yazılacak bir metodun tartım eğitimi açısından içeriğine ilişkin öneriler sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Şan, Koro, Solfej, Ritm, Solfej Eğitimi, Ritm Öğretimi, Tartım Öğretimi.

A DIAGNOSIS AND MODEL SUGGESTION REGARDING RHYTHMS IN REPERTOIRE AND SOLFEGE METHODS USED IN VOCAL AND CHOIR EDUCATION PROGRAMS

Abstract

The main aim of the research is to determine whether the rhythm instruction within the scope of solfege education offered in vocal and choir-training programs is sufficient in terms of content and method; to determine if the rhythm patterns in vocal and choir repertoire correspond to rhythm instruction; and to present a model suggestion.

In collecting data for this research, survey method is used and employed in three main titles. Answering the research question, it is concluded that the scope of rhythm instruction and education, of which the presence within solfege education is presumed, is lacking in terms of rhythm patterns. In order to address their adequate overlapping between the instructed rhythms and those in vocal and choir repertoires, the need for a method addressing these deficiencies and suggestions concerning the content of a proposed method regarding rhythm education are provided.

Keywords: Voice, Chorus, Solfege, Rhythm, Solfege Education, Rhythm Education.

* Bu Makale Doktora Tezinden Üretilmiştir. İvan ÇELAK, Temmuz-2009. (Şan ve Koro Eğitim Programlarında Uygulanan Solfej Eğitiminde Tartım Öğretiminin Yeri ve Bir Model Önerisi. Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Nedim YILDIZ)

** Ankara Üniversitesi, Devlet Konservatuarı, Bestecilik (Kompozisyon) Ana Sanat Dalı, icelak@ankara.edu.tr

Giriş

Türkiye’de şan ve koro eğitimi veren kurumlar arasında konservatuvarlar, müzik ve sahne sanatları fakülteleri, eğitim fakülteleri güzel sanatlar bölümleri gibi okullar bulunmaktadır. Bu okullar, şan eğitimine başlama yaşı, eğitime başlama kademesi, süreci ve dolayısıyla programlar açısından farklılıklar göstermektedirler. Örneğin, Hacettepe Üniversitesi Devlet Konservatuvarı’nın şan bölümü Lise kademesinden başlayarak, Lisans kademesiyle birlikte toplam yedi yıldır (bu program, günümüzde 1 yıl hazırlık ve 4 yıl Lisans olarak değiştirilmiştir), program yapılandırılması da bu süreye göre oluşmaktadır (bkz: Hacettepe Üniversitesi Sahne Sanatları Bölümü Opera Anasanat Dalı Opera Sanat Dalı Lise ve Lisans Devresi Eğitim Programı). Eskişehir Anadolu Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Sahne Sanatları Şan Bölümü öğrencilerini bir yıllık hazırlık sınıfı ve Lisans devresini, üst yaş sınırı olmaksızın onaltı yaşından başlayarak okutmaktadır. Ankara Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Koro Anasanat Dalı programına kaydolun öğrenciler, hazırlık sınıfını okumadan ayrıca yaş sınırı belirtilmeden doğrudan Lisans kademesinden başlamaktadır (bkz: Ankara Üniversitesi Devlet Konservatuvarı 2006-2007 öğretim yılı Giriş özel yetenek sınavları yönergesi).

Solfej eğitimi programlarını gerçekleştirmede; öğrencilerin eğitime başlama yaşları ve eğitim süreleri konusuna yukarıda kısaca değindikten sonra, programa kabul edilmiş nitelikleri (hazırbulunuşluk düzeyleri)’ne değinmek gerekir. Şan ve koro sanat dallarına başvuran öğrencilerin seçme sınavlarında yetenekleri ölçülüp değerlendirilir. Yeteneklerinin değerlendirilmesinde; başvuranlardan şan veya koro sanat dallarında eğitim görebilecek kadar ses kalitesinin uygunluğu, müziksel algılamasının belli düzeyde olması, aralıkları, üç ve dört sesli akorları ayırdedebilmesi, belirli ezgi ve tartımları tekrarlayabilmesi gibi nitelikler aranmaktadır. Fakat teori, solfej, ezgisel veya tartımsal dikte, çalgı çalabilme gibi temel müzik bilgi ve beceriler aranmamaktadır (bkz: Ankara Üniversitesi Devlet Konservatuvarı 2006-2007 öğretim yılı giriş özel yetenek sınavları yönergesi ve Hacettepe Üniversitesi Ankara Devlet Konservatuvarı Kayıt ve Kabul Yönergesi).

Şan ve koro eğitimi programları diğer sanat dalları programları ile karşılaştırılırsa ve özelliklerine değinilirse, solfej dersinin bütün programlarda yer aldığı gözlemlenmektedir. Örneğin, bütün sanat dalları programlarında solfej dersi yardımcı – zorunlu ders olarak yer almakla birlikte, her sanat dalı için ayrı ayrı planlanmaktadır. Dolayısıyla, örneğin şan bölümü için solfej dersin süresi, içeriği, işlenişi, dans bölümündeki süre, içerik ve işlenişe göre, bölümün mesleki amaçlarına ve gereksinimlerine göre farklılıklar gösterecektir. Solfej eğitimindeki bu farklılıklar, ortalama süre olarak aşağıdaki tabloda karşılaştırılmıştır (bkz: Ankara Üniversitesi Opera - Koro Bölümü Koro Anasanat Dalı Lisans Programı ve Dans Bölümü Modern Dans Anasanat Dalı Lisans Programı).

Solfej Dersi Eğitim Süresi ve Haftalık Ders Saati

Bölüm	Eğitim Yılı	Haftalık Ders Saatleri
Opera - Koro	3	1. yıl - 8
		2. yıl - 6
		3. yıl - 6
Modern Dans	3	1. yıl - 1
		2. yıl - 1
		3. yıl - 1

Mesleki yüksek öğretim kurumlarında okutulmakta olan solfej dersinin içeriği üç ana başlık altında toplanabilir:

1. Duyma - Yazma
2. Okuma (ezgisel, tartımsal)
3. Teorik bilgiler

Her bir ana başlığın (duyma - yazma, okuma, teorik bilgiler), solfej eğitimi sürecinde hem kendi içinde belirli bir düzende, hem de diğer ana başlıklarla paralel olarak yürütülmesi gerekmektedir. Bununla birlikte, solfej ve tartım eğitiminin belirli bir sanat dalına (çalgı, ses, dans, tiyatro) daha fazla etki yapabilmesi için, ortak solfej ve tartım eğitiminden daha çok belirli bir sanat dalına göre uygun bir solfej ve tartım eğitiminin verilmesi gerektiği düşünülebilir. Her bir sanat dalının kendine özgü mesleki eğitimi ve bu eğitimin sonucunun hedeflenen düzeyde olabilmesi için o dala özgü solfej eğitiminin ve onun önemli bir boyutunu oluşturan tartım eğitiminin içerik ve metodik olarak iyi örgütlenmesi gerekmektedir. “Müzik, zaman içinde var olan bir sanattır. Süre değeri taşıyan seslerden ve susmalardan oluşur. Müzikte kullanılan ses ve susma öğelerinden her birine, tartım öğesi denir. Her tartım öğesi bir süre değeri taşır; müzik eseri zaman içinde var olur. Tartım öğesi olmadan müzik olmaz” (Sun, 1997 s. 55).

Şan ve koro sanat dallarındaki solfej eğitiminin içeriği ve beklentileri kısaca şöyle özetlenebilir:

1. Öğrencilerin eğitim sonunda, teori konularında donanımlı olması gerekir.
2. Öğrencilerin düzeylerine uygun bir parçayı, enstrüman desteği olmadan bütün ses aralıkları, tartımları, ölçüleri ve nüansları ile söylemesi beklenir.
3. Kulak eğitiminde öğrenciler, tek sesleri, iki sesleri, üç ve dört sesli akorları bütün halleriyle nota isimleri ile ayırdedebilmeli; ezgisel dikte olarak tek, çift ve üç sesli diktelere yazabilmeli.
4. Tartım öğretimi konusunda, öğrencilerin karşılaştıkları ölçüleri ve tartım kalıplarını çözümleyebilmeli, birimlere ayırabilmeli, tanımlayabilmeli, belirli bir düzeyde tartım diktesi yazabilmeli.

Belirlenen bu hedeflerin planlanıp, ayrılan süre içerisinde gerçekleştirilmesi beklenmektedir. Söz konusu planlamanın sağlıklı yapılabilmesi için, solfej eğitimi kapsamında yer alan tartım öğretimini ayrıntılı olarak ele almak gerekmektedir.

Araştırmanın Problemi

Bütün sanat dallarında olduğu gibi, şan ve koro eğitiminde tartım öğretimi sonucunda, öğrencilerin donanımlı olması gerekmektedir. Oysa, eğitim sırasında öğrencilerin şan ve koro parçalarında tartım kalıplarını çözümleme ve özellikle aksak ölçülerde güçlüklerle karşılaştıkları gözlemlenmektedir. İyi bir donanıma ulaşabilmek, yani tartımsal becerileri yükseltebilmek için, solfej öğretim programların, şan ve koro sanat dalları gereksinimlerine göre (şan ve koro repertuarlarından hareketle) yapılması, aynı zamanda içeriğin ve sistematüğün gözetilmesi, kolaydan zora çeşitli tartımsal çalışmalar yapılması gerekmektedir. Bunun sonucunda ise, öğrencilerin veya icracıların repertuarlarında karşılaştıkları tartımsal zorlukları rahatlıkla çözebilecek ve herhangi bir ezgisel veya tartımsal deşifreyi (çözme) daha kolay yapabileceklerdir.

Bu araştırmada, şan ve koro sanat dallarında solfej eğitimi kapsamında verilen tartım oğretiminin durumu ele alınmaktadır. Bu eğitimin içeriğinin şan ve koro sanat dalları için metodik açıdan uygunluğunun araştırılması gerekmektedir. Durumun (problemin) araştırılmasında:

1. Solfej eğitimi içinde yer aldığı varsayılan tartım (ritm) eğitimi ve oğretiminin boyutu ne düzeydedir?
2. şan ve koro sanat dallarında tartım oğretiminin kapsamı nelerdir?
3. Ođretilen tartım kalıpları ve ołleri, řan ve koro repertuarındaki tartım kalıpları ile yeterli derecede oğtşmekte midir?
4. Tartım oğretiminde kullanılan ders kitapları, içerik olarak şan ve koro sanat dalları için yeterli midir?
5. Tartım oğretiminde hangi ołler ve tartım kalıpları oğretilmektedir? sorularına cevaplar aranacaktır.

Problemin konusu ve çözümü itibarı ile, araştırmanın bir bölümü olarak saptanan metotların şan ve koro sanat dallarında kullanılıp kullanılmadığının, kullanılıyor ise şan ve koro repertuarlarına yeterli derecede destekleyici nitelikte olup olmadıklarının saptanması gerekmektedir.

Alt Problemler

Durumun (problemin) araştırılmasında:

- a) Solfej eğitimi içinde yer aldığı varsayılan tartım oğretiminin boyutu ne düzeydedir?
- b) şan ve koro sanat dallarında tartım oğretiminin kapsamı nelerdir?
- c) Tartım oğretiminde kullanılan ders kitapları, içerik olarak şan ve koro sanat dalları için yeterlidir?
- d) Tartım oğretiminde hangi tartım kalıpları oğretilmektedir? sorularına cevaplar aranacaktır.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, şan ve koro sanat dallarında solfej eğitimi kapsamında yer alan, tartım oğretiminin içerik açıdan yeterli olup olmadığını, şan ve koro repertuarındaki tartım kalıplarının, tartım oğretimi ile oğtşp oğtşmediğini saptamaktır. Bu amaç doğrultusunda;

- a) şan ve koro repertuarından incelenecek olan parçaların saptanması,
- b) Repertuardaki parçaların tartım kalıpları açısından incelenmesi,
- c) Solfej ders kitaplarının tartım kalıpları açısından şan ve koro repertuarına destek derecesinin saptanması,
- d) şan ve koro sanat dalları oğrencilerinin solfej eğitimi süreci içinde aldıkları, tartım oğretiminin içerik açısından incelenmesi amaçlanmaktadır.

Araştırmanın Önemi

Bu araştırma,

- Şan ve koro repertuarından yola çıkarak, tartımla ilgili lisansüstü düzeyde yapılan kapsamlı ilk çalışma olması açısından,
- Solfej dersi kapsamında verilen tartım öğretiminin ve beklenen sonuç arasındaki farkları ortaya koyması ve tartım öğretimindeki eksiklikleri saptaması açısından,
- Şan ve koro sanat dalları için, tartım öğretiminin içerik açısından sistematik olmasını, programların yapılandırılmasında süre ve kapsam açısından daha sağlıklı planlama yapılmasını ve olumlu yönlendirilmesi açısından,
- Solfej programı hazırlayan veya geliştiren kişilere, tartım öğretimi ile ilgili önemli verilerin sağlanması ve yol gösterici bir çalışma olması açısından,
- Şan ve koro öğrencilerinin tartım öğretiminden edinecekleri becerilerin meslek yaşamlarına kolaylık sağlayacak olması açısından önem taşımaktadır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, karşılaştırmalı tarama modeli kullanılmıştır.

- Şan ve koro eğitiminde kullanılan solfej metotları saptanmış, tartım kalıpları açısından analiz edilerek, veriler elde edilmiş,
- Şan ve koro repertuarı saptanmış, tartım kalıpları analiz edilerek veriler ortaya çıkartılmış,
- Şan ve koro repertuarındaki ve metotlardaki veriler karşılaştırılmış, bulgulara ulaşılmış ve yorumlanarak araştırma sonuçlandırılmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırma herhangi bir evrene genellenmemiş olup, sadece ilgili örneklem çerçevesinde yapılmıştır.

- Araştırmanın yapıldığı A.Ü. Devlet Konservatuvarı Koro Anasanat Dalı ve H.Ü. Ankara Devlet Konservatuvarı Opera Anasanat Dalı programları,
- Belirlenen solfej metotları ve seçilen eserler, kendi alanlarını temsil eder nitelikte bir örneklem oluşturur.

Araştırma için belirlenen solfej metotları, ilgili programların solfej eğitiminde kullanılan temel solfej metotlarının tamamını; seçilen eserler de hem öğrenim sürecinde hem de mezuniyet sonrası mesleki yaşamla karşılaşılan repertuarı temsil edebilecek şan ve koro repertuarı örnekleme şu yöntemle belirlenmiştir:

Şan repertuarı: Seçilen eserler, genellikle öğrencilerin tartım kalıpları açısından karşılaştıkları zorluklar göz önünde tutularak seçilmiştir. Bu eserler sınıflara, bestecilere, eser türlerine ve ses gruplarına göre sınıflandırılmış ve incelenmiştir.

Koro repertuarı: Aşağıda da görüldüğü gibi repertuvardaki eserler öncelikle türlerine göre sınıflandırılmış, her kategoriden seçilen eserler, genellikle öğrencilerin tartım kalıpları açısından zorlanacakları varsayılan nitelikteki eserlerden oluşturulmuştur.

1) Opera eserleri

2) Sahne eserleri

3) Diğer eserler:

a) Madrigal

b) Koral

c) Missa

d) Spiritüel

e) Motet

4) Ulusal eserler:

a) Şarkı

b) Türkü

c) Marş

5) Popüler eserler

Verilerin Toplanması

Bu araştırmadaki verilerin toplanmasında, tartımsal analiz yöntemi kullanılmış ve ilgili solfej metotlarından, tartım kalıplarına yönelik veriler toplanmıştır.

Araştırma üç ana başlık altında yapılmıştır:

- Şan ve koro bölümlerinde solfej eğitiminde kullanılan solfej metotların saptanması ve tartım kalıpları açısından incelenmesi,
- Koro repertuarını oluşturan eserlerin saptanması ve tartım kalıpları açısından incelenmesi,
- Şan repertuarını oluşturan eserlerin saptanması ve tartım kalıpları açısından incelenmesi.

Solfej eğitiminde okutulan solfej metotlarının saptanmasında, Ankara Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Opera-Koro Bölümü, Koro Anasanat Dalı ve Hacettepe Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Şan Sanat Dalı için solfej dersi veren öğretim elemanları ile görüşülmüş, görüşme sonucunda aşağıdaki yedi metodun kullanılmakta olduğu saptanmıştır:

Muammer SUN, *Solfej 1*

Muammer SUN, *Solfej 2*

Albert LAVİGNAC, *Des Solfejes 1 A*

Albert LAVİGNAC, *Des Solfejes 2 A*

Albert LAVİGNAC, *Des Solfeges 2 C*

Albert LAVİGNAC, *Des Solfeges 3 A*

Fernand FONTAINE, *Traite Pratique Du Rythme Mesure* (notaları sadece süresi ve ismi ile okumaya yönelik).

Saptanan solfej metotlarındaki alıştırmaya ve okuma parçaları, amaç doğrultusunda tek tek analiz edilmiş ve veriler ortaya çıkartılmıştır.

Koro repertuarında seslendirilen parçalar iki bölüme ayrılmaktadır:

1. Eğitim sırasında seslendirilen koro repertuarı: Eğitim sırasında seslendirilen koro repertuarının içinden incelenecek eserlerin saptanması için, Ankara Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Opera-Koro Bölümü, Koro Anasanat Dalı koro repertuarı kütüphanesindeki, tüm eserler taranmış ve türlerine göre sınıflandırılmıştır. Sınıflandırılan eserlerden incelenmek üzere seçim yapabilmek için, Koro Anasanat Dalı'nda koro eğitimi veren öğretim elemanlarından görüşler alınmıştır. Seçilmiş koro eserlerinin ana başlıkları aşağıda verilmiştir:

Ankara Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Koro Repertuarı

Araştırmaya ilişkin seçilen eserler türlerine göre sınıflandırılmıştır:

1) Opera eserleri

2) Sahne eserleri

3) Diğer eserler:

a) Madrigal

b) Koral

c) Missa

d) Spiritüel

e) Motet

4) Ulusal eserler:

a) Şarkı

b) Türkü

c) Marş

5) Popüler eserler

2. Eğitim sonrasında seslendirilen koro repertuarı: Eğitim sonrasında seslendirilen koro repertuarının saptanması için, Kültür Bakanlığı Çoksesli Korosu'ndan destek alınmıştır. Repertuardan, önceden saptanan biçimiyle arşivden elde edilen eserler seçilmiş ve türlerine göre sınıflandırılmıştır. Seçilmiş koro eserlerinin ana başlıkları aşağıda verilmiştir:

Kültür Bakanlığı Çoksesli Korusu Repertuarı

Araştırmaya ilişkin seçilen eserler türlerine göre sınıflandırılmıştır:

1) Sahne eserleri:

- a) Kantat
- b) Oratoryo
- c) Requiem

2) Dini eserler

3) Ulusal eserler:

- a) Türk besteciler: Şarkılar ve türküler
- b) Yabancı besteciler: Şarkılar ve türküler
- c) Marşlar

4) Popüler eserler

Şan repertuarında söylenen parçalar iki bölüme ayrılmaktadır:

1) Eğitim sırasında seslendirilen şan repertuarı: Eğitim sırasında seslendirilen parçaları seçmek için, Ankara Üniversitesi Devlet Konservatuarı Opera-Koro Bölümü, Koro Anasanat Dalı ve Hacettepe Üniversitesi Devlet Konservatuarı Şan Sanat Dalı öğretim elemanlarına, sınıflara, bestecilere, eser adlarına, türüne ve ses gruplarına göre düzenlenmiş bir form verilmiştir. Eserler, genellikle öğrencilerin tartım kalıpları açısından karşılaştıkları zorluklar göz önünde tutularak seçilmiştir.

2) Eğitim sırasında ve sonrasında seslendirilen şan repertuarı: Eğitim sırasında ve sonrasında seslendirilen şan eserlerini seçmek için, öncelikle soprano, mezzo soprano, tenor, bariton ve bas ses grupları için kullanılan albümler saptanmış, bu albümlerden de, tartım kalıpları farklılıklarına göre eserler seçilmiştir.

Verilerin Analizi: Elde edilen verilerin analizi için incelenen tartım kalıpları üç ana gruba ayrılmıştır. Buna göre;

- a) Sadece solfej metotlarında bulunan tartım kalıpları,
- b) Hem solfej metotlarında hem de repertuarda bulunan tartım kalıpları,
- c) Sadece şan ve koro repertuarında bulunan tartım kalıpları.

Tüm tartım kalıpları, nota değerlerine göre yazılmış, ardarda sıralanmış ve bulguların sonunda yorumlar yapılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde, elde edilen verilerden hareketle, ulaşılan bulgular ve bunların yorumları yer almaktadır.

Araştırmanın / incelemenin yaklaşımı ve bu yaklaşıma bir örnek olarak *6/8'lik* ölçünün ayrıntılı bulgulara yer verilmeksizin, sadece özet bulgulara yer verilmiştir. Aşağıda sıralanan tüm diğer ölçülerdeki tartım kalıpları aynı yöntemle incelenmiş ve özetleri aşağıdaki çizelgelerde açıklanmıştır.

Örnek: 6/8'lik Ölçüde Saptanan Tartım Kalıplarının Metod ve Yapılarda Yer Alma Durumu

Kullanılan Tartım Kalıpları	Sayı	Frekans (%)
Sadece metotlarda	383	65.35
Sadece repertuvarda	155	26.45
Metotlarda ve repertuvarda (ortak tartım kalıplar)	48	8.20
Toplam	586	100

Yukarıdaki çizelgede yer alan 586 farklı tartım kalıbının 383 tanesi (% 65.35) sadece metotlarda, 155 tanesi (% 26.45) sadece repertuvarda, 48 tanesi de (% 8.20) metotlarda ve repertuvarda ortak olarak yer almaktadır. Başka bir ifade ile, *6/8'lik* ölçüde yazılmış eserlere (repertuvarda) ve alıştırılmalara (metotlarda) rastlanılmakla birlikte, eserler ve metotlardaki tartım ortaklığı % 8.20 oranındadır.

6/8'lik ölçüde yazılmış alıştırılmalarda (383 + 48) 431 adet farklı tartım kalıbı bulunmakla birlikte bunların sadece 48 tanesinin repertuvardaki kalıplarla örtüştüğü; yapılarda bulunan (155 + 48) 203 farklı tartım kalıbının 155 tanesinin ise metotlarda yer almadığı gözlenmektedir.

6/8'lik ölçüde saptanan 586 tartım kalıbının % 8.20'sinin ortak işlenmesi, tartım eğitiminin yeterli olmadığını ortaya koymaktadır.

Tartım kalıplarının incelendiği ölçüler aşağıda verilmiştir:

I. Sadece Metotlarda Bulunan Ölçüler ve Tartım Kalıpları

1. Üçerli Birim – Birim Noktalı 2'lik: 9/4 ölçü (Çizelge 23.)

II. Metotlarda, Şan ve Koro Repertuvarında Bulunan Ölçüler ve Tartım Kalıpları

1. İkişerli Birimler - Birim 2'lik: 2/2 ölçü (Çizelge 24.)

3/2 ölçü (Çizelge 26.)

4/2 ölçü (Çizelge 28.)

Birim 4'lük: 2/4 ölçü (Çizelge 30.)

3/4 ölçü (Çizelge 32.)

4/4 ölçü (Çizelge 34.)

8/8 ölçü (Çizelge 36.)

Birim 8'lik: 3/8 ölçü (Çizelge 38.)

2. Üçerli Birimler - Birim Noktalı 2'lik: 6/4 ölçü (Çizelge 40.)

Birim Noktalı 4'lük: 6/8 ölçü (Çizelge 42.)

9/8 ölçü (Çizelge 44.)

12/8 ölçü (Çizelge 46.)

Birim Noktalı 8'lik: 12/16 ölçü (Çizelge 48.)

3. Ölçü Değişimleri: İki değişik ölçü (Çizelge 50.)

Üç değişik ölçü “

Dört değişik ölçü “

Beş değişik ölçü “

Altı değişik ölçü “

(Değişen ölçüler, tespit edilen ölçülerden oluşmuştur).

III. Sadece Şan ve Koro Repertuarında Bulunan Ölçüler ve Tartım Kalıpları

1. İkişerli Birimler - Birim 2'lik: 5/2 ölçü (Çizelge 52.)

8/2 ölçü (Çizelge 53.)

Birim 4'lük: 5/4 ölçü (Çizelge 54.)

7/4 ölçü (Çizelge 55.)

Birim 8'lik: 2/8 ölçü (Çizelge 56.)

4/8 ölçü (Çizelge 57.)

10/8 ölçü (Çizelge 58.)

2. Üçerli Birimler - Birim Noktalı 1'lik: 6/2 ölçü (Çizelge 59.)

Birim Noktalı 4'lük: 15/8 ölçü (Çizelge 60.)

3. Aksak Ölçüler - İki Birimli: 5/8 ölçü (2+3 / 3+2) (Çizelge 61.)

5/16 ölçü (2+3) (Çizelge 62.)

Üç Birimli: 7/8 ölçü (2+2+3 / 3+2+2) (Çizelge 63.)

7/16 ölçü (2+2+3) (Çizelge 64.)

8/8 ölçü (2+3+3) (Çizelge 65.)

8/16 ölçü (2+3+3) (Çizelge 66.)

Dört Birimli: 9/4 ölçü (2+2+2+3) (Çizelge 67.)

9/8 ölçü (2+2+2+3 / 3+2+2+2) (Çizelge 68.)

10/8 ölçü (2+3+2+3 / 3+2+2+3) (Çizelge 69.)

11/16 ölçü (2+3+3+3) (Çizelge 70.)

1) Şan ve koro repertuarında yer alan tartım kalıplarının büyük çoğunluğu (% 86.95) metotlarda yer almamaktadır.

Çizelge: 1 - Ölçülere Göre Repertuvarında Yer Alan Tartım Kalıpları ve Bunların Metotlarla Örtüşen Oranları

No:	Ölçüler	Repertuvardaki Tartım Kalıpları	Metotlarla Örtüşen Tartım Kalıpları	Frekans (%)
1	2/2	111	48	43.24
2	3/2	88	13	14.77
3	4/2	136	1	0.73
4	2/4	389	103	26.47
5	3/4	285	222	77.89
6	4/4	576	97	16.84
7	8/8	5	4	80
8	3/8	124	43	34.67
9	6/4	75	9	12
10	6/8	203	48	23.64
11	9/8	65	61	93.84
12	12/8	76	5	6.57
13	12/16	5	0	0
14	Değişen ölçüler	91	0	0
15	5/2	6	0	0
16	8/2	4	0	0
17	5/4	50	0	0
18	7/4	36	0	0
19	2/8	5	0	0
20	4/8	74	0	0
21	10/8	5	0	0
22	6/2	8	0	0
23	15/8	9	0	0
24	5/8 (aksak)	110	0	0
25	5/16 (aksak)	17	0	0
26	7/8 (aksak)	52	0	0
27	7/16 (aksak)	23	0	0
28	8/8 (aksak)	2	0	0
29	8/16 (aksak)	7	0	0
30	9/4 (aksak)	49	0	0
31	9/8 (aksak)	162	0	0
32	10/8 (aksak)	40	0	0
33	11/16 (aksak)	12	0	0
Toplam		2.900	654	13.05

2) Solfej metotlarında yer alan tartım kalıplarının büyük çoğunluğu (% 84.73) repertuvardaki tartım kalıplarıyla örtüşmemektedir.

Çizelge: 2- Ölçülere Göre Metotlarda Yer Alan Tartım Kalıpları ve Bunların Repertuvarla Örtüşen Oranları

No:	Ölçüler	Metotlardaki Tartım Kalıpları	Repertuvarla Örtüşen Tartım Kalıpları	Frekans (%)
1	9/4	22	0	0
2	2/2	288	48	16.66
3	3/2	46	13	28.26
4	4/2	31	1	3.22
5	2/4	390	103	26.41
6	3/4	735	222	30.20
7	4/4	993	97	9.76
8	8/8	12	4	33.33
9	3/8	130	43	33.07
10	6/4	37	9	24.32
11	6/8	431	48	11.13
12	9/8	293	61	20.81
13	12/8	255	5	1.96
14	12/16	29	0	0
15	Değişen ölçüler	48	0	0
	Toplam	3.740	654	15.27

3) Solfej metotlarında yer alan tartım kalıplarının çok azı repertuvardakilerle örtüşmektedir.

Çizelge: 3 - Metotlardaki Tartım Kalıpları

Kullanılan Tartım Kalıpları	Frekans	(%)
Metotlar ve repertuvar ile ortak kalıplar	654	17.48
Repertuvarla rastlanmayan kalıplar	3.086	82.52
Metotlardaki toplam tartım kalıbı	3.740	100.00

4) Şan ve koro repertuvarında yer alan tartım kalıplarının çok büyük bölümüne metotlarda rastlanmamaktadır.

Çizelge: 4 - Repertuvardaki Tartım Kalıpları

Kullanılan Tartım Kalıpları	Frekans	(%)
Repertuvar ve metotlar ile ortak kalıplar	654	22.55
Metotlarda rastlanmayan kalıplar	2.246	77.45
Repertuvarlardaki toplam tartım kalıbı	2.900	100.00

Tüm Ölçülerde Bulunan Tartım Kalıp Çeşitleri:

1. Auftakt (eksik ölçü)
2. Sade nota değerleri
3. Nokta ile (ve diğer nota değerleri)
4. Sus ile (ve diğer nota değerleri)
5. Senkop (aksatım) ile (ve diğer nota değerleri)
6. 2'leme ile (ve diğer nota değerleri)
7. 3'leme ile (ve diğer nota değerleri)
8. 6'lama ile (ve diğer nota değerleri)
9. 3'leme ve 6'lama ile (ve diğer nota değerleri)
10. 5'leme (ve diğer nota değerleri)
11. 7'leme ile (ve diğer nota değerleri)
12. Birim içi ve birim arası bağ ile (ve diğer nota değerleri)
13. Süsleme notalar ile (grupetto, mordan, çarpma vb.)
14. 2 ölçülük tarım kalıpları
15. 3 ölçülük tarım kalıpları
16. 4 ölçülük tarım kalıpları
17. 5 ölçülük tarım kalıpları
18. 6 ölçülük tarım kalıpları
19. 7 ölçülük tarım kalıpları
20. 8 ölçülük tarım kalıpları

Tartışma ve Sonuçlar

Bu araştırmada, şan ve koro sanat dallarında solfej eğitimi kapsamında verilen tartım öğretiminin durumu ele alınmıştır. Bu eğitimin içeriğinin şan ve koro sanat dalları için metodik açıdan uygunluğu araştırılmıştır. Durumun (problemin) araştırılmasında, solfej eğitimi içinde yer aldığı varsayılan tartım (ritm) eğitimi ve öğretiminin boyutunun tartım kalıpları açısından eksik olduğu saptanmıştır. Öğretilen tartım kalıplarının, şan ve koro repertuarındaki tartım kalıpları ile yeterli derecede örtüşmediği saptanmıştır.

Tartım kalıpları açısından incelenen metotlar aşağıda verilmiştir. Şan ve koro repertuarı ise YÖNTEM bölümünde verilmiştir.

1) Muammer SUN, *Solfej 1*

2) Muammer SUN, *Solfej 2*

3) Albert LAVİGNAC, *Des Solfejes 1 A*

4) Albert LAVİGNAC, *Des Solfejes 2 A*

5) Albert LAVİGNAC, *Des Solfejes 2 C*

6) Albert LAVİGNAC, *Des Solfejes 3 A*

7) Fernand FONTAİNE, *Traite Pratique Du Rythme Measure* (notaları sadece süresi ve ismi ile

Bulgular bölümünde de görüldüğü gibi, Şan ve Koro Sanat Dallarında eğitimi verilen solfej eğitim metotlarının (yabancı ve yerli kaynaklı) incelenmesi sonucunda, tartım öğretiminin tartım kalıpları açısından (ve aşağıda belirtilen ölçüler açısından) büyük ölçüde eksik olduğu saptanmıştır.

Halen kullanılmakta olan solfej metotlarının içeriği ile şan ve koro repertuarının içeriği örtüşmediğinden, bu alanda düzenlemeler yapılması gerekmektedir. Bu yapılırken de, araştırmada elde edilen somut veri ve sonuçlardan yararlanmak yerinde olacaktır.

1. Uygulanacak eğitimde, şan ve koro repertuarında yer alan fakat uygulanmakta olan metotlarda yer almayan 19 ölçüye aşağıda gösterilen sıralama önerisine göre yer verilmesi;

1.a. İkişerli Birimler - Birim 2'lik: 5/2 ölçü

8/2 ölçü

Birim 4'lük: 5/4 ölçü

7/4 ölçü

Birim 8'lik: 2/8 ölçü

4/8 ölçü

10/8 ölçü

1.b. Üçerli Birimler - Birim Noktalı 1'lik: 6/2 ölçü

Birim Noktalı 4'lük: 5/8 ölçü

1.c. Aksak Ölçüler - İki Birimli: 5/8 ölçü (2+3 / 3+2)

5/16 ölçü (2+3)

Üç Birimli: 7/8 ölçü (2+2+3 / 3+2+2)

7/16 ölçü (2+2+3)

8/8 ölçü (2+3+3)

8/16 ölçü (2+3+3)

Dört Birimli: 9/4 ölçü (2+2+2+3)

9/8 ölçü (2+2+2+3 / 3+2+2+2)

10/8 ölçü (2+3+2+3 / 3+2+2+3)

11/16 ölçü (2+3+3+3)

2. Uygulanacak programın içeriğinde, şan ve koro repertuarında yer alan fakat uygulanmakta olan metotlarda yer almayan 2.246 tartım kalıbına aşağıda gösterilen sıralamaya göre yer verilmesi;

Tartım Kalıbı Çeşitlerinin Zorluk Derecesine Göre Sıralanması:

1. Auftakt (eksik ölçü)
2. Sade nota değerleri
3. Nokta ile (ve diğer nota değerleri)
4. Sus ile (ve diğer nota değerleri)
5. Senkop (aksatım) ile (ve diğer nota değerleri)
6. 2'leme ile (ve diğer nota değerleri)
7. 3'leme ile (ve diğer nota değerleri)
8. 6'lama ile (ve diğer nota değerleri)
9. 3'leme ve 6'lama ile (ve diğer nota değerleri)
10. 5'leme (ve diğer nota değerleri)
11. 7'leme ile (ve diğer nota değerleri)
12. Birim içi ve birim arası bağ ile (ve diğer nota değerleri)
13. Süsleme notalar ile (grupetto, mordan, çarpma vb.)
14. 2 ölçülük tartım kalıpları
15. 3 ölçülük tartım kalıpları
16. 4 ölçülük tartım kalıpları
17. 5 ölçülük tartım kalıpları
18. 6 ölçülük tartım kalıpları
19. 7 ölçülük tartım kalıpları
20. 8 ölçülük tartım kalıpları

3. Uygulanacak eğitimin içeriğine göre, sonuç ve veriler ışığında tartım açısından yeni veya ek bir eğitim metodun yazılması,
4. Yeni bir tartım metodunun yazılmaması durumunda, eksikliği saptanan tartım kalıplarının, uygun başka solfej metotlarıyla desteklenmesi,
5. Başka kaynaklardan yararlanılarak, gerçekleştirilecek eğitim süreçlerinde, birinci öneri maddesindeki sıralamaların dikkate alınması,
6. Araştırmanın sonucuna göre, solfej eğitimi içeriğinin daha kapsamlı ve süresinin daha uzun olacağı anlaşılmış olduğundan, solfej dersi programının buna göre ayrıntılı olarak yeniden yapılandırılması,
7. Solfej öğretim programını tasarlarırken, solfej eğitiminin tartım öğretimi açısından, başlangıçtan sonuna kadar ayrıntılı olarak planlanması;
 - 7.a. Öğretilecek tartım kalıplarını sadece tartım metotlarıyla planlayıp öğretmek,
 - 7.b. Öğretilecek tartım kalıplarını solfej ve tartım metotları ile içiçe planlayıp öğretmek.
8. Bu araştırmada, elde edilen veriler ışığında yapılan önerilerin, müziğin diğer dallarında uygulanan solfej eğitimi programlarında da yararlanılması.

Kaynakça

- Balcı, A. (2004). *Sosyal bilimlerde araştırma: Yöntem, Teknik ve İlkeler*. (4. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Baran, İ. (1997). *Temel Müzik Kuralları*. Ankara: Evrensel Müzik Evi.
- Bourdeaux, M. J. (1985). *Nouvelles Leçons Solfege Rythmique*. Paris: Gerard Billaudot Editeur.
- Buluçevskiy, Yu., Fomin, V. (1986). *Müzik Sözlüğü*. (8. Basım). Leningrad: Müzik Yayınları.
- Carothers Hall, A. (1998). *Studyinz Rhythm*. (2. Basım). Prentice – Hall, New Jersey: Upper Saddle River 07458
- Dandelot, G. (1935). *Etüde du Rythme*. (1-5 Metod). Paris: Editions Musicales Alphonse Leduc.
- Dandelot, G. (1928) *Manuel Pratique*. Paris: Editions Max Eschig.
- Demirel, Ö. (1995). *Genel Öğretim Yöntemleri*. (5. Baskı). Ankara: USEM Yayınları.
- Fenmen, M. (1991). *Müzikçinin El Kitabı*. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Fontaine, F. (1955). *Traite Pratique du Rythme mesure*. Paris: Editeurs Henry Lemoine.
- Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi Anabilim Dalı (2001). *1. Ulusal Koro Eğitimi ve Yönetimi Sempozyumu*. Ankara: Yayın evi bulunmamaktadır
- Karasar, N. (1995). *Araştırmalarda Rapor Hazırlama*. (8. Basım). Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd. Basımı.

- Karasar, N. (1995). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. (7. Basım) Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd. Basımı.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü (1988). *1. Müzik Kongresi, Bildiriler*. Ankara: Yayın evi bulunmamaktadır
- Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi (2006). *Ulusal Müzik Eğitimi Sempozyumu*. Denizli: Tubitak – Pamukkale Üniversitesi.
- Say, A. (2001). *Müziğin Kitabı*. (1. Baskı). Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Say, A. (2005). *Müzik Ansiklopedisi*. (1. Baskı). Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Say, A. (2005). *Müzik Sözlüğü*. (2. Baskı). Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Say, A. (2003). *Müzik Tarihi*. (5. Baskı). Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Sevgi, A., Tuğcular, E. (2002). *Halk Ezgileriyle Solfej*. Ankara: SCAMV Nota Yayınları.
- Sun, M. (2005). *Solfej 2*. (1. Basım). Ankara: SUN Yayınevi
- Sun, M. (1997). *Temel Müzik Eğitimi 6*. Ankara: Doruk Yayınevi
- Şteynpress, B. S., Yampolskiy, i. M. (1966). *Ansiklopedik Müzik Sözlüğü*. Moskova: Sovyet Ansiklopedisi Yayınları.
- Tarman, S. (2006) *Müzik Eğitiminin Temelleri*. (1. Basım). Ankara: Müzik Eğitimi Yayınları.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (5. Baskı). Ankara: Seçkinz Yayınları.

Yararlanılan Yönerge ve Programlar

- Ankara Üniversitesi Devlet Konservatuvarı 2006 – 2007 Öğretim Yılı Giriş Özel Yetenek Sınavı Yönergesi
- Ankara Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Opera – Koro Bölümü Koro Anasanat Dalı Eğitim Programı
- Ankara Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Dans Bölümü Modern Dans Anasanat Dalı Eğitim Programı
- Hacettepe Üniversitesi Ankara Devlet Konservatuvarı Sahne Sanatları Bölümü Opera Anasanat Dalı Lise Devresi Eğitim Programı
- Hacettepe Üniversitesi Ankara Devlet Konservatuvarı Sahne Sanatları Bölümü Opera Anasanat Dalı Lisans Devresi Eğitim Programı